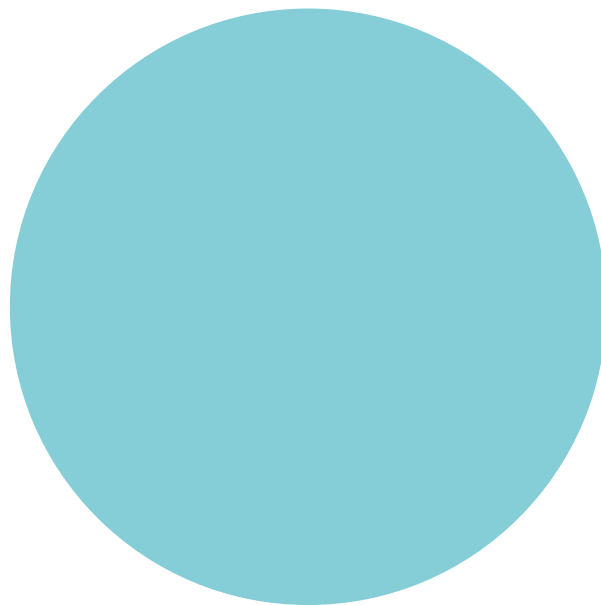

БЪЛГАРСКИ ИНСТИТУТ ЗА ПРАВНИ ИНИЦИАТИВИ

ГОДИШЕН ДОКЛАД ЗА ДЕЙНОСТТА 2018

SAPERE AUDE

I. ЗА ОРГАНИЗАЦИЯТА

Фондация „Български институт за правни инициативи“ (БИПИ) е регистрирана от Софийски градски съд на 06.03.2006 г. по фирмено дело №2037/2006 г. като фондация — юридическо лице с нестопанска цел за осъществяване на дейност в обществена полза. Фондацията е вписана в Централния регистър на юридическите лица с нестопанска цел за осъществяване на общественополезна дейност под №20060619004. Считано от 01.01.2018 г. дейностите по регистрация, промени и отчитане дейността на юридическите лица с нестопанска цел се извършват от Агенция по вписванията. Пререгистрацията на БИПИ се извърши през 2018 г. – актуални данни за фондацията са достъпни след справка в Търговския регистър и регистър на ЮЛНЦ.

Фондацията е регистрирана в Национална агенция за приходите под №2220151657 от Териториална дирекция — София, Офис Център. Фондацията е регистрирана от Агенция по вписванията, регистър БУЛСТАТ под № 175054881.

През 2018 г. в БИПИ не е имало промени на управленско ниво.

През 2018 г. Фондацията не е извършвала стопанска дейност и няма приходи от стопанска дейност. Всички приходи на Фондацията са от спечелени пред различни донори проекти.

Официалната интернет страницата на фондацията е bili-bg.org. БИПИ има страница във [Facebook](https://www.facebook.com/bili.bg), поддържа и страницата [За прозрачни назначения](#). Двата портала, които отразяват информация за наблюдението на парламентарни назначения и на лидерски позиции в съдебната система - appointmentsboard.bg и judicialprofiles.bg, са в процес на актуализация. Информацията в тях подлежи на преработка, така че да е съвместима с изискванията на Регламент 2016/679 (Общ регламент относно защитата на данните) и Закона за защита на личните данни.

В Учредителния акт на фондацията не са правени промени и съгласно чл. 6, ал. 1, нейните цели са:

- Укрепване на диалога между гражданското общество, бизнес сектора, изпълнителната, съдебната и законодателната власт за утвърждаване и развитие на демократичните ценности и решаване на въпроси от важно обществено значение;
- Предоставяне на опит и познания за утвърждаване на върховенството на закона и подобряване на правната рамка, институциите и организациите с оглед стимулиране развитието на гражданското общество, подкрепа на демократичните процеси и подобряване на бизнес средата;
- Синхронизиране на българското законодателство с европейските и международни правни стандарти;
- Поддържане и повишаване квалификацията на адвокати, съдии, прокурори, медиатори и други специалисти, работещи в областта на укрепването на върховенството на закона;
- Подкрепа на правната реформа, включително и чрез разпространение на нова култура за разрешаване на спорове посредством популяризиране на медиацията и други алтернативни способности за разрешаване на спорове.

В изпълнение на тези цели и през 2018 г. БИПИ осъществи дейности по:

- Изработване и изпълнение на проекти; организиране на дискусии и за развитие на диалога между гражданското общество, бизнес сектора и съдебната власт, и развитие на демократичните ценности;
- Разработване, организиране и предоставяне на обучения; конференции, кръгли маси, семинари и др. за предоставяне на опит и познания в различни сфери на обществения и правен живот у нас;
- Провеждане и участие в международни, регионални и национални срещи.

През 2018 г. БИПИ продължи да бъде активен член на:

- Съвета по прилагане на Актуализираната стратегия за продължаване на реформата в съдебната система към Министерство на правосъдието.

- Гражданския съвет към Националния съвет по антикорупционни политики (НСАП) към Министерски съвет;

- Националния съвет за сътрудничество по етническите и интеграционни въпроси към Министерски съвет.

БИПИ участва с предложения и в подготвителния процес на Четвъртия национален план за действие по инициативата „Партньорство за открито управление.“ Предложенията бяха представени и обсъдени през септември 2018 г. на специална тематична дискусия организирана от Министерски съвет. Очаква се приемане на Четвъртия национален план от страна на правителството. През 2018 г. институтът предостави следните становища и препоръки по ключови въпроси за българския обществен, институционален и политически живот:

Дата	Документ
09.03.2018	<u>Отворено писмо от 9 НПО</u> до новоизбрания председател на Комисията за противодействие на корупцията и за отнемане на незаконно придобитото имущество (КПКОНПИ) относно високите обществени очаквания за прозрачност в дейността на Комисията.
15.03.2018	<u>Призив към Гражданския съвет към ВСС</u> по повод неуспешната процедура по избор на административен ръководител на Софийски градски съд от 13.03.2018 г.
30.07.2018	Съвместно <u>ИСКАНЕ</u> на 50 НПО за връщане за ново обсъждане от Народното събрание на Законопроект за изменение и допълнение на Административнопроцесуалния кодекс до президента на Република България.

03.10.2018	<u>Становище по проект на Правилник за организацията и дейността на Съвет за развитие на гражданското общество</u> , публикуван за обсъждане на портала за обществени консултации на 20.09.2018 г.
23.11.2018	<u>Становище по Доклада на ЕК за напредъка на България по Механизма за сътрудничество и проверка</u> , публикуван на 13 ноември 2018 г., и продължаване на действията в изпълнение на препоръките от месец януари 2017 г. от Съвета по прилагане на Актуализираната стратегия за продължаване на реформата в съдебната система (т. 1 от на дневния ред на заседание на 27.11.2018 г.).
Освен тях, експертите на института публикуваха авторски коментари по описаните тук и други теми, както и вземаха участие в радио и телевизионни медийни изяви.	

СТАЖАНТСКА ПРОГРАМА

През 2018 г. БИПИ стартира и проведе успешно две стажантски програми, в които се

включиха 3-ма студенти по право от СУ "Св. Климент Охридски" и Нов български университет. Стажантите имаха възможност да развият своите аналитични и комуникационни умения, да участват в събития и срещи с международни юристи, докато подкрепят работата на организацията: „Срещнах се с изтъкнати американски съдии, някои завършили Харвард и работили като адвокати в Ню Йорк, представлявайки крупни компании от Уолстрийт. Беше ми изключително интересно да разговарям с тези хора и с удивление да установя, че славата и парите не са оказали отрицателно влияние върху тях, а напротив – разговаряха с мен като с равна...”

разказва Ивана Илчева, участник в първата стажантска програма на БИПИ.

ПРИЗНАНИЕ

По случай Деня на правото да знам, 28 септември, Програма Достъп до информация награди БИПИ с грамота за НПО, най-активно упражнявала правата си по Закона за достъп до обществена информация. Грамотата е за усилията на института за повече прозрачност при публичните назначения от парламента и в съдебната власт. Конкретен повод са спечелени дела срещу кмета на Столична община и директора на АСП. От Програма Достъп до Информация посочиха и работата на БИПИ да събере

информация от 19 държавни институции за гражданската активност при подаването на сигнали за корупция.

II. ЗА ДЕЙНОСТИТЕ

1. МРЕЖА НА АМЕРИКАНСКИТЕ СЪДИИ ЗА БЪЛГАРИЯ – СЪПКА НАПРЕД

Проект „Мрежа на американските съдии за България – стъпка напред“ се осъществява с подкрепата на фондация „Америка за България“. Целта на програмата е да насърчи прякото общуване между американски и български съдии и популяризирането на добри щатски практики за управление и администриране на съдилищата -

<https://www.us4bg.org/how-we-work/our-projects/?projectId=163&year=2016&area=10> .

През м. март 2018 г. в рамките на проекта в България повторно гостува съдия Елизабет С. Стонг от Съда по несъстоятелността на Източен окръг Ню Йорк. Тя се среща със студенти от НБУ, където изнесе лекция на тема „Характеристики на американската правна система“. Програмата ѝ включи срещи с омбудсмана и съдии от ВКС и СГС.

Среща на съдия Елизабет С. Стонг със студенти в НБУ

През м. април 2018 г. в рамките на проекта в България гостува и съдия Алекс Калабрезе, съдия в общността съд Red Hook Community Center, Brooklyn, NY, където практикува повече от 15 години, и в който съд се разрешават казуси от наказателното, семейно и имуществено право. Той се среща с колеги от Районен съд Луковит, представители на местната общност и институционални представители, както и кмета на града и взе участие в кръгла маса „Съдът близо до хората“. Визитата му продължи с идентични професионални срещи в Русе и София, като в Русе съдия Калабрезе успя да се срещне с ученици от Английската езикова гимназия „Гео Милев“. В София той се среща и с представители на Съдийската колегия на Висшия съдебен съвет (20.04.2018 г.). Участва и в предаването Преди всички на програмата Хоризонт по БНР.

През първата половина на месец ноември, г-н Кристофър Раян (Christopher Rayan), Главен съдебен администратор на щата Колорадо, САЩ бе на посещение в България по покана на Съюза на съдиите в България и БИПИ.

Г-н Раян е с над 30-годишен опит в управлението, координацията и изследванията в областта на управлението на съдебната власт, включително в оценката на натовареността, атестирането на съдии и съдебната администрация, внедряването на нови технологии и др.

В България той участва в общото събрание на ССБ, срещна се със съдии от страната, посети Окръжен съд Ловеч, където проведе дискусия със съдии и администратори от района, разговаря с представители на Висшия съдебен съвет и други институции и организации от съдебната власт.

В рамките на проекта през 2018 г. продължи наблюдението на процедурите по избор на административни ръководители в съдебната система и отправянето на въпроси към кандидатите за тези постове. Така бяха обхванати общо 12 процедури и зададени въпроси на 17 кандидати за административни ръководители. През 2018 г. Съдийската колегия на Висшия съдебен съвет не беше провеждала процедури за избор на административни ръководители в съда за значителен период от време.

1.1. Несъстоятелността на физическите лица през погледа експертите, заинтересованите страни и обществеността

Темата за несъстоятелността на физическите лица се радва на широка популярност в международен план. Конференцията, която БИПИ организира съвместно с Омбудсмана на Република България „Фалитът на физически лица в Република България – възможности и перспективи“ на 27.03.2018 г., показва, че интересът у нас също е висок. В голяма степен това се дължи на факта, че България е единствената държава членка на ЕС, в която няма уредена подобна процедура. На събитието представи изготвения доклад от проучване на тема „Несъстоятелността на физическите лица през погледна на експерти, заинтересовани страни и обществеността“, което е първи по рода си в България. Докладът е изготвен по поръчка на БИПИ от социологическа агенция „Глобал Метрикс“. Резултатите показаха, че нагласите на експертите и широката общественост са „за“ въвеждане на закон за несъстоятелността на физически лица (81-82%), който да регулира взаимоотношенията между длъжник и кредитор по взаимноизгодна, справедлива и създаваща възможности

за преодоляване на ситуацията процедура. По време на събитието съдия Елизабет С. Стонг също сподели своя опит. Тя например поясни, че през 2017 г. в САЩ е имало приблизително 789 000 дела по несъстоятелност. От тях едва 23 000 от тях са били за търговска несъстоятелност. Всички останали са били дела на потребители, т.е. на физически лица. В голяма част от делата по несъстоятелност както на физически, така и на юридически лица се използва и процедура по медиация.

На следните линкове можете да видите:

- [Доклад от проучване на тема „Несъстоятелността на физическите лица през погледа на експерти, заинтересовани страни и обществеността“ пълен текст](#)
- [Несъстоятелността на физическите лица през погледа на експертите, заинтересованите страни и обществеността резюме на изследването](#)
- [Резултати от социологическо проучване на тема „Несъстоятелността на физическите лица през погледа на обществеността, експертите и заинтересованите страни“ презентация](#)

1.2. Visiting Foreign Judicial Fellows Program

През 2018 г. БИПИ организира конкурс за участие на български съдия в програмата за международен обмен на Федералния съдебен център на САЩ / <https://www.fjc.gov/> /. Програмата /Visiting Foreign Judicial Fellows Program/ дава възможност на чуждестранни съдии, съдебни служители и учени да правят проучвания в Центъра. Избраният от Центъра кандидат бе Анатоли Бобоков, наказателен съдия в Районен съд Бургас. Темата на неговото изследване бе „Яснотата на съдебните актове в САЩ, комуникационна стратегия и връзки с медиите“ / "The Clarity of Judicial Acts and the Communication Strategy of Judicial Authorities with the Media and Society"/. Докладът е бил предоставен и на ВСС.

2. ИНИЦИАТИВА ЗА ПРОЗРАЧНИ ПАРЛАМЕНТАРНИ НАЗНАЧЕНИЯ

И през предходната година БИПИ продължи своята работа по независимия граждански мониторинг върху публичните процедури за избор на едноличните или колективни ръководители на контролните, надзорни и регулаторни органи, избирани от Народното събрание. През изминалата година 44 НС е конструирало изцяло или частично общо 8 органа. Всички процедура бяха наблюдавани от БИПИ, със съответните публични позиции и комуникация с Народното събрание относно качеството на самите процедури. По-централна част от застъпничеството за прозрачни и отговорни позиции зае наблюдението при избора на Комисията за превенция на корупцията и отнемане на незаконно придобито имущество, предвид високият обществен интерес към нея, разширените правомощия, които ѝ се вмениха и предвид скандалите и проблемите при функционирането ѝ. БИПИ събира статистическа информация за продължителността на процедурите, степента на конкурентност и участие, отговорността при изслушването и др. Експертите на института са признати като такива в темата и са често канени събеседници в национални медии. Не малка част за заостряне на общественото и медийното внимание към правомощията и задълженията на Народното събрание при конструирането на органи се дължи именно на работата на БИПИ. Друга процедура, която бе внимателно проследена от екипа ни, бе изборът на конституционен съдия в Конституционния съд на Република България. През изминалата 2018 г. бяха освободени три места в КС, съответно

от квотата на парламента, на Президента и на съдебната власт. По отношение на парламентарния кандидат, от БИПИ проведохме активна кампания, включително и чрез публично изразени чрез медии позиции. Като резултат постигнахме отговор на въпросите на Института, зададени официално като голяма част от изслушването на съдия Красимир Влахов в комисията по правни въпроси в НС беше фокусирана именно върху тях. По отношение на президентската квота, в публикация със заглавие „Двойни стандарти на Дондуков 2“ на експерт от БИПИ, публикувана във вестник „Капитал“, беше критикувана процедурата от Президента на Републиката, тъй като тя не отговаря на минималните демократични стандарти за прозрачност, почтеност и отговорност. На база на публикацията, Прокуратурата на Република България се сезира и започна проверка за хода на правилност и законосъобразност на постановление на СГП за отказ за образуване на досъдебно производство срещу кандидата, излъчен от Президента. По отношение на процедурата, проведена от съдиите, за първи път общото събрание на върховните съдии прие процедурни правилна, по които да извърши избора, което е дългогодишно отстоявано от БИПИ искане.

Стратегическо водене на дела

Интегрална част от гражданското наблюдение на парламентарните назначения е съставянето на публични представяния /профили/ на кандидатите за ръководни позиции в страната.

Профилите съдържат общодостъпна информация за кандидатите, която се извлича от публични източници. При съставянето на профилите извличаме и информация от декларациите по чл.12, т. 2 във връзка с чл. 14 от вече отменения Закон за предотвратяване и установяване на конфликт на интереси, които се подават пред органа по назначаване. Тези декларации съдържат информация дали и къде държавният служител, преди назначаването, си е участвал в търговски дружества, неправителствени организации, кооперации и дали е развивал дейност като едноличен търговец. Отделно от това се декларират задължения над 5 000 лв., както и дали държавният служител има договори с лица в областта на дейността, с която се занимават, или някакъв частен

интерес. Отмененият закон съдържа и изискване държавните органи да поддържат регистър на тези декларации и да ги публикуват при спазване Закона за защита на личните данни (чл.17, чл. 18 от ЗПУКИ - отменен).

Досегашният ни опит показва, че съществува различна практика: някои институции публикуват самия регистър на подалите декларации, без самите декларации; други публикуват декларациите, а трети – не публикуват нито списъка на подалите, нито декларациите. Досега Народното събрание също не е изисквало и не е разглеждало тези декларации, когато извършва избор на кандидати за различни позиции. Тъй като има случаи, при които кандидатите не са заемали публични позиции към момента на избор, от БИПИ многократно сме предлагали на парламентарните комисии по избор да изготвят нарочна декларация за имущество и интереси, която кандидатите да попълват преди избора си. Това е и едно от исканията на коалиция от граждански организации.

В хода на процедурите за избор на председател на Комисията за защита на конкуренцията и на управител на Националния осигурителен институт поискахме декларациите за конфликт на интереси съответно на Юлия Ненкова, избрана за председател на 29.06.2016 г., и на Ивайло Иванов, избран за управител на 19.09.2017 г. Те бяха изискани по реда на Закона за достъп до обществена информация, съответно от Кмета на Столична община, тъй като г-жа Ненкова заемаше длъжност заместник-кмет преди да бъде избрана за председател на КЗК и от Агенцията за социално подпомагане, на която господин Иванов е бил изпълнителен директор, преди да бъде избран за управител на НОИ. Получихме изрични откази и от двете места. Интересен за отбелязване е фактът, че мотивът за отказ на Кмета на СО е основният смисъл на търсене на информация, а именно: „информация, свързана с обществения живот на Република България и даваща възможност гражданите да си съставят собствено мнение относно дейността на задължените по закона субекти.“

Водени от мисията ни за обществена прозрачност и институционална отговорност като елементи на доброто управление, важни за всяко консолидирано демократично общество, обжалвахме отказите, с които поискахме от съда да отмени и двата отказа, с

което да ни бъдат предоставени декларациите на Юлия Ненкова и Ивайло Иванов. Процесуален представител и по двете дела бе адв. Александър Кашъмов, програмен директор на Програма „Достъп до информация“.

С решение 6822 от 2016 г. на АССГ е отменен отказът на Кмета на Столична община да предостави декларацията за конфликт на интереси на Юлия Ненкова. Решението на АССГ е обжалвано като делото пред ВАС беше насрочено за март месец 2018 г. (неоправдано дълъг срок за дела по ЗДОИ, което е една от причините граждани да се отказват да водят такива дела). С решение 4305 от април 2018 г. състав на Върховният административен съд потвърждава решение на АССГ, което задължава Столична община да предостави декларацията за конфликт на интереси. В решението на върховната инстанция се казва, че: „исканата информация, по своята същност е обществена по смисъла на чл. 2, ал. 1 ЗДОИ, тъй като е свързана с обществения живот в страната и дава възможност на гражданите да си съставят собствено мнение относно дейността на задължения субект във връзка с предоставените му по закон правомощия.“ Декларациите на Юлия Ненкова, които поискахме по реда на ЗДОИ през юни 2016 г. получихме на 09.05.2018 г. Отново подчертаваме, че дългият период, който отнемат делата по ЗДОИ, създава опасност да се обезсмисли получаването на обществена информация, особено когато касае лица, заемащи публични длъжности с мандат. По другия казус, с решение № 3021 от май 2018 г. на АССГ, по делото срещу отказа на изпълнителния директор на Агенцията за социално подпомагане, съдът отново отменя отказа на АСП и връща преписката на агенцията. Решението подлежи на обжалване в 14-дневен срок, който тече в момента. В решението се казва, че: „В случая се констатира безпротиворечиво, че исканата информация попада в обхвата на чл. 2, чл. 9- чл. 11 от ЗДОИ, поради което и на изследване подлежат предпоставките на чл. 37, ал. 1 от ЗДОИ, чиято липса, по аргумент на противното, обуславя осигуряване на достъп до нея.“

3. ЗНАЧЕНИЕТО НА ФУНДАМЕНТАЛНИТЕ ДИСЦИПЛИНИ В ЮРИДИЧЕСКОТО ОБРАЗОВАНИЕ – ЦЕННОСТНИ ИЗМЕРЕНИЯ В ЮРИДИЧЕСКОТО ОБРАЗОВАНИЕ

През 2017 г. БИПИ проведе изследване на тема „Значението на фундаменталните дисциплини в юридическото образование. Ценностни измерения в юридическото образование.“ Неговата цел бе да обърне внимание на значението на фундаменталните дисциплини (История на българската държава и право, Римско частно право, Обща теория на правото, Философия на правото и Социология на правото) и тяхната роля като инструмент за реформата на юридическото образование в България, както и да проследи състоянието на преподаването на правна етика в юридическите факултети в страната. Разработката съдържа интервюта с преподаватели по петте изследвани дисциплини, стандартизирана анкета сред студенти в специалност „Право“, анализ на задължителната и препоръчителна литература, сравнителен анализ учебните програми на всяка дисциплина в различните висши учебни заведения, преглед и сравнителен анализ на техническите параметри на всяка от разглежданите дисциплини. [Изследването четете тук.](#) Резултатите от изследването бяха представени на 24.01.2018 г. на кръгла маса в София, на която взеха участие преподаватели от юридическите факултети в страната, представители

на Министерство на правосъдието и др. Събитието имаше и двама международни гост-лектори: **Фабиан Щайнхауер**, хабилитиран преподавател по публично право, медийно право, теория и философия на правото в университетите в Базел, Швейцария и Гийсен, Германия и проф. **Сюзън Карл**, преподавател по Конституционно право и Правна етика в Юридическия факултет във Вашингтон на Американския университет. Те споделиха своя опит и впечатления от престоя им у нас в интервюта за БИПИ. Кликнете върху всяка от снимките за прочит на интервютата:

Фабиан Щайнхауер – БИПИ

Сюзън Карл – личен архив

На 23.01.2018 г., със съдействието на департамент „Право“ в НБУ, професор Карл изнесе и публична лекция пред студенти на тема „Професионалната етика като елемент от юридическото образование: поглед към миналото, настоящето и бъдещето“.

4. МЕТОДОЛОГИЯ ЗА ПРОВЕЖДАНЕ НА ИЗСЛЕДВАНЕ НА ПОТРЕБИТЕЛСКАТА УДОВЛЕТВОРЕНОСТ ОТ ПРЕДОСТАВЯНЕТО НА СЪДЕБНИ УСЛУГИ В БЪЛГАРИЯ

През 2018 г. БИПИ, по задание на Съюза на съдиите в България по проект „Съдът в общността и гражданското образование. Ролята на ССБ“, финансиран от Фондация „Америка за България“, изработи [Методология за провеждане на изследване на потребителската удовлетвореност от предоставянето на съдебни услуги в България](#). Документът се основава на добри международни практики и утвърдени процедури от различни международни организации, като отчита и американската практика по темата. В методологията са внедрени и установени от БИПИ принципи и методи за разработване на подобни изследователски механизми.

Методологията въвежда концептуални разграничения при събирането на информация. Тя дава решения за регистрирането на обратна връзка от гражданите и бизнеса не само по отношение на административното обслужване в съда, но и за оценка работата на определен съдия или съдебен състав (т.нар. преживяване в съдебната зала), оценка на съдебното производство (т.нар. процедурна справедливост), както и цялостна оценка за организацията и управлението на съда. В този смисъл, тя представлява първа и единствена по рода си разработка в страната.

През месеците май и юни 2018 г. паралелно с разработването на методологията, екипът на БИПИ проведе пилотно тестване на така структурирания модел на изследване. Целта на всяко пилотно тестване е да провери самия въпросник – доколко той е разбираем за респондентите, доколко създава условия за сугестивност на отговорите, каква е фреквенцията на отказите и т.н., което по стандарти се организира с изследване на 30 респондента. Пилотното ни тестване надхвърля тези цели, защото то премина целия път на събиране и обработка на информацията (data gathering and data processing). Въпросникът бе тестван в три различни града и в три различни по инстанционност и големина съда – РС Луковит, ОС Ловеч и СГС, като общо са анализирани 198 отговора. Изследването ни показва различни обективни препятствия (напр.: нито един съд не събира данни за броя и характеристиките на посетителския поток в съответния орган на съдебната власт, което на практика направи невъзможно конструирането на извадка и оттам дава значителни изкривявания в представителността на крайните резултати). Всичко това е отчетено в Методологията и са дадени решения за преодоляването на описаните дефицити.

Резултатите от едно подобно изследване биха представлявали интерес най-вече за ръководството на съда и администрацията, но в голяма степен и за гражданите и за бизнеса. Те дават възможност, например, да се види в кой съд администрацията работи най-добре, къде съдиите са най-учтивни, къде има натиск и корупционни зависимости, кои съдилища предлагат най-добрите електронни услуги и мн. други показатели. Изследването и оценката на потребителската удовлетвореност от предоставянето на

съдебни услуги е и важен инструмент за гражданско участие и своеобразен контрол върху работата на съда.

5. ПРОЕКТ С ПОДКРЕПАТА НА ПОСОЛСТВОТО НА КРАЛСТВО НИДЕРЛАНДИЯ В БЪЛГАРИЯ – ПРАВНАТА ЕТИКА И ДОВЕРИЕТО В ПРАВОСЪДИЕТО: ХОЛАНДСКИЯТ ОПИТ

През м. октомври 2018 г. в рамките на този проект гостува професор д-р Лени Де Хроот-ван Леуен (Prof. Dr. Leny de Groot- van Leeuwen) от Юридическия факултет на Университета Радбауд, Ниймеген, Холандия. Проф. Де Хроот изнесе лекции пред студенти по право от Нов български университет и Великотърновски университет „Св. Св. Кирил и Методий“ на тема „Етика за юристи - от етичните дилеми до теорията“. Холандският гост изнесе лекция и пред новия випуск на Националния институт на правосъдието. По време на посещението си в България проф. Де Хроот се срещна и с представители на различни институции, както и със Съюза на съдиите в България.

Посещението на проф. Де Хроот е част от продължаващите усилия на БИПИ да поддържа интерес към темата за правната етика и етичните стандарти в съвременното правораздаване. В тази връзка, в края на 2018 г. институтът организира и първият по рода си конкурс за студенти по право на тема „Защо изчезна етиката в правото?“. Резултатите от конкурса бяха оповестени в началото на 2019 г.

6. СПРАВЯНЕ С ОВЛАДЯНАТА ДЪРЖАВА ЧРЕЗ ОБРАЗОВАНИЕ – НОВ ПРОЧИТ НА СТАРИТЕ МЕТОДИ

Проектът „Справяне с овладяната държава чрез образование – нов прочит на старите методи“ (Tackling State Capture through Education – Old Methods, New Interpretation) се изпълнява с подкрепата на Инициатива за Европа на Отворено Общество – Open Society Initiative for Europe в рамките на програмата за противодействие на овладяната държава.

Терминът *овладяна държавата (state capture)* най-напред се използва от експерти към Световната банка, които го дефинират като способността за влияние върху основните правила на играта (това са закони, правила, укази, регулационни механизми) чрез частни плащания към държавни служители.¹ В държава, в която има пазар за овладяване на държавата, институциите отслабват и се употребяват за целите на конкретни политически и икономически интереси, което води до тежки социални вреди.

Проектът успя да завоюва своето място в сложния контекст на българската обществена и политическа среда чрез постигнатите резултати по трите основни цели:

- a. Установяване на позитивна среда за бъдещи граждански инициативи на терен чрез стимулиране на активно и изискващо отношение сред младите хора – най-вече в комуникацията им с държавната и общинска администрации.
- b. Овластяване на местни общности в слаборазвити райони и гетоизирани градски квартали.
- c. Поощряване сътрудничеството между вече установени партньорства на НПО и активисти, както и насърчаване изграждането на бъдещи мрежи.

Подходът на БИПИ да насърчи гражданското образование сред младежите в училищна възраст се разви поетапно чрез продуцирането на три късометражни анимационни филма. Видеата бяха създадени след провеждането на фокус групи с ученици във Варна от СОУ „Св. Климент Охридски“ и в Алфатар от ОУ „Христо Ботев“ под ръководството на детски психолог. В тази подготвителна фаза особено място заеха разговорите и игровите формати, в които учениците бяха провокирани да създадат модел на собствена държава и да го представят в клас. Те имаха още за задача да дадат определение за държава, както и да помислят върху това какво е *право* и какви права и задължения са им известни. Директорът на БИПИ лично запозна ученици в Алфатар (IV-VII

¹ Вж. Hellman, J., Jones, G. & Kaufmann, D., 2003. Seize the state, seize the day: State capture and influence in transition economies. *Journal of Comparative Economics*, 31(4), pp.751–773; както и S Hellman, Joel & Jones, Geraint & Kaufmann, Daniel. (2000). *Seize the State, Seize the Day: An Empirical Analysis of State Capture and Corruption in Transition Economies*. Paper prepared for the ABCDE 2000 Conference.

клас) с текста на конституцията на Република България чрез публично четене и дискусия. На 10.10.2018 г. пилотно бе представен първият късометражен филм от поредицата (Какво е държавата?) на конференция „Антикорупционното образование – ефективен инструмент за превенция на корупцията“, организирана от КПКОНПИ. Всички видеа ще бъдат готови и качени в YouTube, Facebook и в интернет страницата на БИПИ през 2019 г. Предвидено е да имат и субтитри на английски език.

В периода април – юли 2018 г. бяха организирани фокус групи и проведени множество теренни проучвания с цел събиране на лингвистичен материал, който да бъде включен в нарочен *Справочник за превода на някои административни и институционални термини от български език на ромски и турски локални говори*. Справочникът е предвиден да послужи на държавни служители, които работят и общуват професионално с граждани в етнически смесени райони, на жителите на тези населени места и квартали, както и на изследователи, студенти и всеки изкушен от темата за другия и неговия език. Методологията бе координирана от д-р Анелия Авджиева, социален антрополог, а информацията събрана от студенти по социална антропология, социална медиация и комуникация от ПУ „Паисий Хилендарски“ и социални служители. Използвани бяха възможностите, които дава стажантската програма на МОН, благодарение на която към екипа на БИПИ за няколко месеца се присъединиха трима студенти в бакалавърска и магистърска програма от Пловдивския университет. Теренната работа се проведе в следните населени места: кв. „Максуда“ във Варна; кв. „Столипиново“ в Пловдив; с. Белозем, общ. Раковски; с. Бистра, общ. Алфатар; София. Бяха проведени индивидуални интервюта и разговори в смесени групи, включващи мъже и жени от различни поколения. Справочникът е предвиден да излезе от печат през 2019 г.

7. ЗАЩО ДА СИГНАЛИЗИРАМ?

През 2018 г. БИПИ проведе изследването „Защо да сигнализирам? Базово сравнително проучване на гражданската активност при подаване на сигнали за прояви на корупция от лица, заемщи държавни длъжности.“ Проучването разглежда събрани емпирични данни за гражданската активност при подаване на сигнали за корупция и конфликт на интереси и фактори, които могат да повлияят позитивно на доверието в

институциите. Данните показаха, че е налице сравнително ниска гражданска активност – през 2016 г. в 18 национални институции са регистрирани общо 265 сигнали за корупция (средна стойност 14,7 сигнала за институция). От тях едва 100 са подадени по електронен път, което означава, че в тази среда има поле за развитие. Емпиричните данни бяха допълнени от анализ на уебсайтовете на институциите и препоръки какво може да се подобри, за да се насърчи подаването на сигнали и как това да се случва по електронен път. Проучването е извършено изцяло на доброволни начала (pro bono) извън рамките на проектно, програмно или друго финансиране.

8. АНТИКОРУПЦИЯ

В края на 2018 г. БИПИ започна изпълнението на проект „Ефективно справяне с корупцията. Подкрепа на институциите в изпълнение на антикорупционни стандарти“. В проекта като партньори участват също Румъния и Черна гора. Водещите организации са Международната фондация по електорални системи /IFES/ и Институтът на CEELI в Прага. Проектът се финансира от Държавния департамент на САЩ. Основните му дейности са насочени към преглед на антикорупционните препоръки отправени към участващите държави от международни институции в три основни области – изборни процеси и финансиране на политически партии и кампании, почтеност в съдебната власт и криминализиране на измамите с финансови средства. Прегледът включва и експертна оценка относно степента на изпълнение на препоръките и потенциални възможности за допълнително подобрене на изпълнението.